

Irene Jansen & Ramon Groenendijk
Zwijssen College, Veghel
Contact: irene.jansen@voveghel.nl
ramon.groenendijk@voveghel.nl

Op weg naar een nieuw curriculum

“Welk land laat zijn eigen taal en cultuur zo verslonzen? In veel Westerse landen is de aandacht voor eigen taal en cultuur vanzelfsprekend. [...] Doordat alleen leesvaardigheid in het centraal examen wordt getoetst en scholen hoge rendementscijfers nastreven, domineert dit onderdeel het lesprogramma op havo en vwo. Dit gaat ten koste van taalkunde, schrijfvaardigheid en literatuur” (Witte 2008).

1. Een nieuw curriculum

Leerlingen vinden het vak Nederlands saai. Het programma zou te weinig inhoud hebben, niet uitdagend zijn en zou ook onvoldoende voldoen aan de maatschappelijk eisen voor taalvaardigheid (Neijt e.a. 2016). Daarnaast, of misschien wel daarom, dreigen de studies Nederlands ten onder te gaan, bij gebrek aan aanmeldingen. Zo stopte de Vrije Universiteit Amsterdam met het aanbieden van de bacheloropleiding Nederlands. Taalkundigen vrezen zelfs de teloorgang van de Nederlandse taal (Khaddari 2018).

Reden genoeg voor een groep taalkundigen, docenten en andere experts om in twee meesterschapsteams aan de slag te gaan en te broeden op plannen hoe het beter kan. Het resultaat: ‘Het manifest Nederlands op school’, met de passende ondertitel ‘Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat’. Dit manifest is aangeboden aan de Tweede Kamer, gepubliceerd in het tijdschrift *Levende Talen Magazine* en op verschillende websites terug te vinden.

Voor ons reden genoeg om ons eigen curriculum eens onder de loep te nemen, startend in de bovenbouw havo en vwo. We starten bij de hogere klassen om te ondervinden hoe een herziening van het curriculum past binnen de eisen die vanuit het examenprogramma gesteld worden. Onze uitgangspunten zijn vierledig. Ten eerste bieden we vaardigheden aan binnen een brede context. Daarnaast leggen we hierdoor de focus meer op transfer tussen de verschillende vaardigheden. Ook gaan we meer onderwerpen uit de Neerlandistiek een plek geven binnen het programma en tot slot komt er meer aandacht voor literatuur binnen het curriculum en zal de weging van literatuur ook aanzienlijk zwaarder worden.

2. Het oude programma tegenover het nieuwe programma

In het voormalige programma voor de bovenbouwklassen havo en vwo op het Zwijsen College in Veghel, waar wij beiden werkzaam zijn, werden de verschillende vaardigheden die binnen het examendomeinen van het schoolvak Nederlands benoemd worden, veelal los van elkaar aangeboden en getoetst. Natuurlijk was er tussen de domeinen al sprake van transfer, zoals bij literatuur en schrijfvaardigheid. Maar een structurele aanpak, waarbij vaardigheden niet meer los, maar altijd gecombineerd en in context worden aangeboden, ontbrak.

In onze ogen lagen hier vooral kansen. In het nieuwe curriculum, dat we dit jaar voor het eerst volledig in vwo-5 en -6 aanbieden, hebben we de geïsoleerde vaardigheden losgelaten. Daarnaast hebben we bewust onderwerpen uit de Neerlandistiek een concrete plek in het programma gegeven. Literatuur vormt bovendien een wezenlijk onderdeel van het schoolexamencijfer (in totaal bijna 40%) en we werken met een taalcertificaat waarbij de spelling- en formuleercapaciteiten van de leerlingen formatief geëvalueerd worden.

3. Het concrete programma

In het nieuwe curriculum werken we in het pre-examenjaar van vwo aan vijf ‘domeinen’, waarin verschillende vaardigheden worden samengebracht. De domeinen zijn ‘taalbeschuwing’, ‘taalbeheersing’, ‘tekstanalyse’, ‘literaire ontwikkeling’ en ‘literatuurgeschiedenis’. In het examenjaar wordt het onderdeel literatuurgeschiedenis vervangen door ‘eindexamenleesvaardigheid’.

Bij ‘taalbeschuwing’ doen leerlingen onderzoek naar een talig onderwerp. Per leerjaar krijgen ze een selectie van onderwerpen. In vwo-5 kunnen leerlingen zich bijvoorbeeld verdiepen in gebarentaal, in het ontstaan van het Nederlands, in hoe kinderen taal leren of in formeel versus literair taalgebruik. Naast dat ze geconfronteerd worden met onderwerpen uit de Neerlandistiek, leren ze ook onderzoekend werken. Ze leren onderzoeksvragen opstellen en vervolgens een objectief onderzoeksverslag te schrijven. Daarnaast bieden we een selectie aan van kwalitatief betrouwbare bronnen en krijgen de leerlingen de opdracht om zelf ook nog aanvullende bronnen te verzamelen en te analyseren in een documentatiemap.

Spelling en formuleren worden meegenomen in de beoordeling van het eindverslag, net zoals bij alle andere geschreven teksten binnen het nieuwe curriculum. Binnen dit domein worden schrijfvaardigheid, leesvaardigheid en onderzoeksvaardigheden aan elkaar gekoppeld.

Bij ‘tekstanalyse’ leren leerlingen complexe tekststructuren van geschreven en gesproken teksten te doorzien en te doorgronden. Naast leesvaardigheid worden leerlingen

dus ook met kijk- en luistervaardigheid geconfronteerd, vaardigheden die meestal geen expliciete plek binnen het curriculum van het schoolvak krijgen. Bij dit domein wordt ook aandacht besteed aan argumentatie.

Bij ‘taalbeheersing’ lezen leerlingen teksten en bekijken ze documentaires over verschillende thema’s. Ze analyseren en verwerken deze in een documentatiemap. Vervolgens verwerken ze de kennis die ze hebben opgedaan in een betogende óf beschouwende tekst. Daarnaast geven ze een betogende of een beschouwende voordracht (afhankelijk van de gekozen geschreven tekstsoort) in duo’s over hetzelfde thema/onderwerp.

De rest van het cijfer voor Nederlands in vwo-5 en -6 wordt bepaald door literatuur. In vwo-5 maken we een onderscheid tussen ‘literaire ontwikkeling’ en ‘literatuurgeschiedenis’. Het laatste domein wordt onderzoeksmatig ingestoken. Leerlingen krijgen hoorcolleges over een aantal periodes uit de literatuurgeschiedenis. In een digitale omgeving gaan ze zelf aan de slag om hun “theorie” te verzamelen. In de digitale omgeving krijgen ze verschillende bronnen aangeboden. Dit onderdeel wordt afgesloten met een theoretietoets, waarin kennis van literaire teksten en de toepassing van die kennis op literaire teksten centraal staat. Daarnaast maken leerlingen een moderne bewerking van een gekozen historische tekst. Daarbij blijft de boodschap van de tekst behouden, maar wordt de tekst in een hedendaagse context geplaatst.

Voor het domein ‘literaire ontwikkeling’, tot slot, lezen (en kijken) leerlingen verschillende literaire werken (romans, films, korte verhalen, gedichten). Ze werken hun interpretaties op verschillende manieren uit. Zo schrijven de leerlingen van vwo-6 een literair essay bij een gelezen roman en bespreken de leerlingen in zowel klas 5 als in klas 6 hun bevindingen in leesclubs (literatuurgroepsgesprekken). Deze gesprekken worden beoordeeld op basis van abstractieniveau van interpretaties.

4. Tot slot

Dat het curriculum toe is aan vernieuwing, daar kunnen we niet meer omheen. We gaan dit schooljaar dan ook vol enthousiasme aan de slag met het vernieuwde programma in de bovenbouw op het Zwijsen College. De nieuwe werkwijze zal gedurende het schooljaar verder ontwikkeld en bijgeschaafd worden, waar nodig. We gaan ervan uit dat we daarna, samen met onze collega’s, aan de slag kunnen met het schrijven van een herziening van het curriculum in de onderbouw, zodat de doorlopende leerlijn van klas 1 tot en met klas 5 of 6 ook gewaarborgd blijft. We hopen dat leerlingen inzien dat de vaardigheden die we ze leren bij het schoolvak Nederlands niet op zichzelf staan, maar met elkaar samenhangen. Daarnaast is ons doel om onze leerlingen te laten zien dat de Nederlandse taal en literatuur heel veel te bieden heeft. Er is werk aan de winkel!